

MODE

Stijgende vraag naar informele en comfortabele kleding

Het is nogal wies dat wie thuiswerkt zich niet nodeloos strak in het kantoorpak zal hullen. Logisch ook dat wie Zoom-vergaderen zich minder druk zal maken om de onderkant van zijn outfit – of helemaal niet druk, zoals de vanuit huis verslaggevend ABC-reporter wiens onderbroek per abuis in beeld verscheen vanonder zijn nette jasje.

Volgens branchevereniging INRetail daalden de verkopen van blazers, broeken en jassen voor mannen dan ook vanaf het tweede kwartaal. Met 48, 44 en 40 procent. Bij vrouwen daalde de vraag naar formele bovenkleding met 32 procent, terwijl de verkoop van sweatshirts en vesten met 49 procent steeg, en die van nachtkleding met 16 procent.

In Milaan en Parijs werd de afgelopen weken de mode voor volgende zomer getoond. Veel kleding leek te refereren aan een schone lei of blank canvas: veel wit, beige en fletse pastels, en opvallend weinig motieven. Verder bleek kleding veelal los en wijd, en simpel van snit. Hier en daar kwam er wat wufts voorbij: een felgekleurde pump of een blouse met opvallende pofmouwen. Sowieso waren er veel fraaie mouwen te zien – daar gaan alle Zoom-vergaders volgende zomer veel kijkplezier aan beleven.

Voor een eindconclusie is het te vroeg, maar er valt gerust te stellen dat thuiswerkers minder kopen en dat wat ze kopen tijdlozer, neutraler en comfortabeler is dan voorheen. Laten we hopen dat er tussen alle gemaksaanschaffen ook wat vrolijke uitschieters zullen zitten. Zoom-meetings zijn al zo saai! Met hysterische oorbellen, een smaragd-groen colletje of een glitterjasje houd je je collega's nog een beetje bij de les.

Cécile Narinx

BAAS EN WERKNEMER

Wie al geen begripvolle baas heeft, heeft nu extra pech

Aan de ene kant is er een groep gelukkig met een begripvolle baas, die goed op afstand leiding kan geven. Deze werknemers, die met een beetje geluk ook nog een leuk beroep hebben, floreren alleen maar meer bij thuiswerken. Aan de andere kant zijn er de pechvogels met een chef die het team nog meer achter de broek aan zit nu ze niet meer fysiek op hun werk verschijnen. Deze groep, met als het tegenzit toch al niet het uitdagendste werk, heeft het lastiger nu thuiswerken de norm is.

Alles draait om vertrouwen, zegt de Tilburgse hoogleraar arbeidsmarkt Ton Wilthagen. 'Als de arbeidsrelatie niet eerder al was gebaseerd op vertrouwen, is het lastig.' Godelieve Meeuwissen, die een boek schreef over leidinggeven op afstand, beaamt de cruciale rol van de manager: 'Mensen met een inspirerende leidinggevende voelen zich gezien. Hun leidinggevende is open over zichzelf, moedigt aan, erkent de moeilijkheden en biedt maatwerk aan teamleden.'

Slechter gaat het met de mensen met een 'ouderwetse' baas. 'Die missen verbondenheid met collega's, hebben het gevoel altijd bereikbaar te moeten zijn en slapen slecht. De baas geeft niet thuis of gedraagt zich nog alsof het tijdelijk is.'

Wilco Dekker

De groep met toch al niet het uitdagendste werk heeft het lastiger nu thuiswerken de norm is

Wat werkt met afstand het beste?

Niet eerder werkten zo veel Nederlanders vanuit huis. Deze week werd duidelijk dat het grote thuiswerkexperiment voorlopig geen einddatum kent. Wat betekent dit op de langere termijn voor de BV Nederland?

Illustraties Joren Joshua

PRODUCTIVITEIT

Dat we thuis productiever zijn, kan een risico zijn voor de gezondheid

Werken aan huis verbetert de productiviteit, bleek uit Europees onderzoek in 2017. Minder afleiding en vergaderingen, werknemers ervaren meer autonomie en kunnen zorg en werk beter verdelen, aldus onderzoeker Oscar Vargas-Llave van EU-agentschap Eurofound. Bovendien wordt dagelijks tot twee uur reistijd bespaard.

Die verhoogde productiviteit ziet Wim Pullen van de TU Delft ook terug in zijn onderzoek naar thuiswerken tijdens de coronacrisis. 'Op kantoor gaven mensen hun individuele productiviteit een mager zesje, nu is dat een dikke 7,5.' Eerderde

zegt meer werk te verzetten. Ook doordat ze andere taken op zich nemen: de woordvoerder schuift nu bijvoorbeeld ook virtueel aan in het coronacrisisteam.

Daarin schuilt een gevaar. Hoewel de meeste thuiswerkers een keurige zes tot acht uur achter een beeldscherm zitten, ziet Pullen ook een kleine groep die meer dan twaalf uur per dag achter de computer werkt. Lange dagen, te veel of onbetaald werk doen: het kan gevolgen hebben voor de gezondheid, en dat schaaft uiteindelijk de productiviteit.

Bard van de Weijer

VERVOER EN TRANSPORT

De behoefte aan nieuwe infrastructuur is ineens een stuk kleiner

Corona is een snelkookpan met als hoofdingrediënt vervoer en transport. Een trend die zich in twintig jaar toch wel zou ontvouwen, deed dat nu in een paar weken. Die trend is, zegt specialist hedendaagse mobiliteit Carlo van de Weijer, een verschuiving van collectieve naar individuele vervoersmodaliteiten. Anders gezegd: minder openbaar vervoer en meer auto's, benenwagens en vooral de fiets.

Die heeft gevolgen voor infrastructurele projecten. Hoe nodig zijn al die geplande en kostbare fly-overs, extra rijstroken en ondertunnelde corridors, als de spitspiek wordt afgevlakt? 'Er is de laatste jaren enorm geïnvesteerd in infra', zegt Van de Weijer. 'De behoefte aan nog meer zal een stuk kleiner blijven dan lang beweerd.'

Zeker in het openbaar vervoer. Dat het ov zo hard werd getroffen door corona, komt doordat veel treinforenzen kenniswerkers zijn. 'Hun banen bleken makkelijk te virtualiseren', aldus Van de Weijer. De enorme forenzenstromen in de spits zullen we niet meer terugzien.

Eén ding blijft als vanouds, zegt de onderzoeker: ons vlieggedrag. 'Reizen maakt gelukkig. En al dat zakenreizen was al toerisme, verpakt in een stropdas.'

BvdW

DE VRIJETIJDSECTOR

Restaurants en teamsporten zijn voorlopig de verliezers

Slecht nieuws voor de restaurants – alweer. Nu mensen massaal thuiswerken, besteden ze minder aan lunchen buiten de deur. Supermarktketens zijn geducht concurrenten geworden, met hun convenience-producten zoals 'hoogwaardige opwarmmaaltijden en snacks'. Ook maaltijdbezorging heeft een enorme vlucht genomen, zegt Stef Driessen, econoom van ABN Amro. 'Naarmate die trend voortduurt, verandert bij de consument de prijsperceptie van lunchrooms en eethuizen; die worden duurder gevonden in vergelijking met de nieuw ontdekte andere opties.'

Het thuiswerken leidt ook op recreatiegebied tot andere keuzen. Sportkoepeel NOCNFSF merkt in zijn maandelijke sportdeelname-index dat teamsporten als voetbal aanzienlijk minder populair zijn, terwijl alleen en ongeorganiseerd sporten toeneemt. Fitness-tracker Garmin zag tijdens de lockdown dat het aantal stappen dat we per dag zetten afneemt, maar dat we, als we wandelen of hardlopen, 24 procent extra stappen zetten.

Zowel VodafoneZiggo als KPN ziet dat volumes die vroeger alleen op zaterdagavond en zondag werden bereikt, nu de norm zijn. Of dit komt door thuiswerken, is de vraag. 'De grootste dataslurpers blijven Netflix, interactieve tv en onlinegames, niet Teams en Zoom', aldus een woordvoerder van KPN.

Remco Andersen

DE TECHSECTOR

Ook de technologische ongelijkheid tussen werknemers groeit

Voordat het coronavirus toesloeg, forensede de Nederlander Joost de Vreugd altijd per helikopter naar zijn werk, waar hem lange wisseldiensten wachtten op olieplatforms in de Golfregio. Maar nu de olie-industrie door corona overstapt op boren op afstand, volgt de opziener het werk op zee vanuit zijn kantoor in de Verenigde Arabische Emiraten, vertelde hij *The Wall Street Journal* onlangs.

Het coronavirus heeft een technologische revolutie ontkend op de werkvloer. Robots bewapend met camera's,

sensoren en messen hielpen aspergetelers uit de brand, toen arbeidsmigranten dit voorjaar verstek lieten gaan. En de surveillance-industrie beleefde gouden tijden, nu wantrouwende werkgevers gluurprogrammatuur installeren.

De pandemie vergroot ook de technologische ongelijkheid tussen werknemers. Grofweg de helft van de beroepsbevolking heeft werk dat dankzij technologie ook vanuit huis kan, toont een studie van de Oxford Martin School. Het gaat daarbij meestal om goedbetaalde banen, zoals bankier of manager. Werk dat niet vanuit huis kan worden gedaan – dat van obers, vrachtwagenchauffeurs, schoonmakers – is veelal het slechtst betaald.

Onder die slechtst betaalde banen zitten veel makkelijk te automatiseren functies. Denk aan callcentermedewerkers die worden vervangen door coronabestendige chatbots. En aan hotelreceptionisten die moeten wijken voor balies waar vakantiegangers zelf kunnen inchecken. Tech creëert ook banen, alleen niet per se voor de mensen wier banen ze verdringen.

Jonathan Witteman

'Twintigers en dertigers moeten nog carrière maken, en dat is veel moeilijker als je niet zichtbaar bent voor leidinggevenden en collega's'

VOEDING

We lijken gezonder te koken, maar schijn kan bedriegen

Nu het gros van de beroepsbevolking nabij het aanrecht werkt, rijst de vraag of de thuiswerker ook anders eet. De stijgende verkoopcijfers van kookboeken in coronatijd lijken het beeld te bevestigen. Maar leiden al die amateur-Ottolenghi's ook tot een gezonder eetpatroon?

Een eerste blik op onder meer pintransacties zegt van wel. De snelle bal gehakt met mayo bij het tankstation en de bak friet bij de stationsnackbar hebben plaatsgemaakt voor zelfbakproducten, thuisbezorgde maaltijdboxen en verse streekproducten. Maar ze vertellen niet het hele verhaal. Het biertje in de horeca is namelijk vervangen door veel supermarktbiertje. Sauzen, snacks en vlees in supermarkten laten een grotere groei zien dan groente, fruit en noten.

Mary Greene, die aan de Wageningen Universiteit een internationaal onderzoek leidt naar de effecten van corona op ons dagelijks leven, concludeert uit de voorlopige resultaten dat vooral de geprivilegieerden meer tijd besteden aan het bereiden van gezond eten. Velen van hen wilden dit volgens haar al langer, maar vonden de tijd niet en hadden de ontrouwende coronamaatregelen nodig voor gedragsverandering.

Pieter Hotse Smit

GEZONDHEID

Het lage verzuim uit het voorjaar is een '1 januari-effect' gebleken

De arbodiensten stonden er dit voorjaar van te kijken: terwijl de wereld in een diepe gezondheids crisis verkeerde, was het ziekteverzuim juist historisch laag. Bedrijfsarts Jos van Rooijen van de Arbo Unie kan er nog altijd zijn vinger niet op leggen. Werk je thuis makkelijker door met een kwaal? Of hadden ook andere griepvirussen te lijden onder de coronamaatregelen?

Veel tijd om erover na te denken heeft hij niet: deze zomer bereikte het verzuim weer het 'oude' niveau en sinds half september is er een plotselinge stijging van het aantal ziekmeldingen. 'Eerst was er de flexibiliteit en zette iedereen zijn schouders eronder; nu wordt steeds duidelijker dat de nieuwe werkelijkheid begint te wringen.'

Het '1 januari-effect', noemt onderzoeker Wim Pullen van het Center for People and Buildings van de TU Delft dat. Hij monitorde 22 duizend thuiswerkers. 'In het begin zat iedereen vol goede voornemens: ze bewogen veel en namen regelmatig pauze, maar dat zag je na twee weken al inkakken.' Na twee maanden was het aantal respondenten dat elke dag

30 minuten bewoog al teruggelopen van 29 naar 19 procent.

En dat blijft niet zonder gevolgen. Eenderde van de thuiswerkers heeft volgens het Delftse onderzoek in het afgelopen halfjaar gezondheidsklachten ontwikkeld. Meestal pijn in de nek, schouders en onderrug, zo zien ook fysiotherapeuten. Iets meer dan 10 procent zei zich bovendien somber, hopeloos of depressief te voelen.

Ook bij de Arbo Unie steeg het psychisch verzuim met 8 procent. Maar of we als gevolg van de coronapandemie ook een 'burn-outepidemie' kunnen verwachten, moet volgens Van Rooijen nog blijken. 'Je breekt nooit op één ding. Het is een complex samenspel van persoonlijkheid, privésituatie en werkomstandigheden. Als je een perfectionist in je team hebt, die alleen woont én op een ongemakkelijke zolderkamer werkt, dan moet je als werkgever alert zijn.'

Marieke de Ruiter

CARRIÈREKANS

Thuiswerken lijkt de tegenstellingen alleen maar te vergroten

Aanvankelijk klonken hoopvolle berichten over hoe thuiswerken de werkvloer zou democratiseren. We werden allemaal gereduceerd tot even kleine schermpjes in de Zoom-meetings, thuisblijvende kinderen hielden de baas op de achtergrond van zijn voetstuk. Maar na een half jaar lijkt thuiswerken de tegenstellingen op de werkvloer slechts te vergroten. Die tussen hoogopgeleiden, die oververtegenwoordigd zijn in functies die vanuit huis kunnen worden uitgevoerd, en laagopgeleiden die vaker buitenshuis werken en dus een veel groter risico lopen om besmet te raken.

Maar ook die tussen jonge en oudere werknemers. Twintigers en dertigers hebben volgens de Utrechtse hoogleraar sociologie Tanja van der Lippe veel zwaarder te lijden onder thuiswerken. 'Zij moeten nog carrière maken, en dat is veel moeilijker als je niet zichtbaar bent voor leidinggevenden en collega's. Ze zijn professioneel geïsoleerd.'

Het kan ertoe leiden dat ze minder snel klimmen op de carrièreladder of een vast contract krijgen. De gevolgen daarvan moeten we volgens Van der Lippe niet onderschatten. 'Als die jongeren niet aan een vaste baan komen, worden andere stappen in het leven verder uitgesteld. Vrouwen krijgen hun eerste kind nu gemiddeld op hun 30ste; als dat nog later wordt, brengt dat grote medische en maatschappelijke kosten met zich mee.'

De zorg voor kinderen komt nog altijd vooral op het bordje van vrouwen terecht, hoewel die oververtegenwoordigd zijn in de 'cruciale beroepen'. Volgens onderzoek van Mara Yerkes van de Universiteit Utrecht had vóór de coronacrisis 34 procent van de stellen de zorg gelijk verdeeld; tijdens de lockdown was dat 35 procent.

Volgens Van der Lippe gaan vrouwen die thuiswerken meer zorgen, maar bij mannen is dat niet per se het geval. 'We moeten dus opletten dat we geen stappen terug gaan zetten in het aantal uren dat vrouwen participeren op de arbeidsmarkt.'

Helemaal omdat het aantal werklozen naar verwachting nog fors zal toenemen. Uit eerder onderzoek van Van der Lippe bleek niet alleen als een vrouw werkloos raakt gaat zij meer doen in het thuishouden, maar ook als de man zijn baan kwijtraakt. 'Om te compenseren voor zijn verlies aan masculiniteit doordat hij werkloos is.'

Mdr